

Катерина Ромашко

ОРГАНІЗАЦІЯ ГРОМАДСЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ У 1920-х рр.: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

У статті аналізується специфіка громадського навантаження студентів радянської України у 1920-х рр. у контексті нової гендерної моделі, впровадженій в тогочасному суспільстві.

Ключові слова: «нове» радянське студентство, громадська робота, гендер.

У 1920-ті рр. в період глобальних реформ в освіті на українське студентство покладалось велике громадське навантаження, пов'язане з популяризацією ідей «нового» радянського суспільства та ролі комуністичної партії в його формуванні. Подібну діяльність студентів можна об'єднати в поняття громадської роботи, під якою слід розуміти суспільно-корисну працю від імені будь-якої організації, доручення певної установи, спрямовані на розв'язання громадських проблем, що зачіпають не одну людину чи групу, а все суспільство. Тому відвідування зібрань, лекцій, засідань не вважалося суспільно-корисною роботою. Складовими цієї діяльності мали стати самостійність та активна участь у житті населення [28, с. 7]. 1920-ті були тим періодом, коли двері вишів відкрились для представників обох статей. Студентський контингент стає гендерно неоднорідним. Під гендером ми розуміємо соціальну стать, яка набувається людиною протягом життя та відрізняється від біологічної і включає суспільні ознаки, що приписують чоловікам і жінкам [22, с. 17]. У радянській державі 1920-х рр. існувала специфічна гендерна модель, в якій жінка урівнювалась у правах із чоловіком, набуваючи маскулінних, тобто чоловічих ознак, однією з яких була і громадська активність. Студентський контингент не був винятком із цих процесів.

Таким чином, у статті розглядається гендерна специфіка студентства Лівобережної України в контексті громадської роботи як обов'язкової складової навчального процесу.

Проблема громадської діяльності студентства 1920-х рр. завжди перебувала у полі зору науковців, але її гендерний аспект не був предметом спеціальних наукових досліджень, що і зумовило вибір теми даної статті. Громадська діяльність студентства висвітлюється в роботі дослідниці О. Лаврут [20], яка доводить, що визначальними у цій сфері студентського навантаження були ідеологічні настанови правлячої партії. Вивченню організацій загальностудентського представництва присвячена робота Х. Кравчук [18]. Остання досліджує процес їхнього створення, діяльності та ліквідації. Вона також проаналізувала причини заміни цих організацій на студентські профспілки. І. Коляда [16] відтворив основні етапи розвитку молодіжного руху у формі студентських будівельних загонів, розкрив чинники, які впливали на його розвиток. Я. Ряппо [28] побіжно торкався деяких аспектів проблеми в контексті дослідження історії студентства радянської України. Його праця стосується історії Чернігівського національного педагогічного університету [25]. Окрему групу досліджень становлять роботи, присвячені аналізу ролі жінки в суспільно-

© **Ромашко Катерина Миколаївна** – пошукач Навчально-наукового інституту історії, етнології та правознавства імені О.М.Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка.

політичному житті УСРР. Це роботи О. Розовик, М. Васехи [1; 27]. Гендерні проблеми вивчаються у працях М. Мирошниченко, О. Кись, Т. Марценюк [15; 22; 23], остання з яких присвячена теоретичним основам гендеру.

Важливими для розуміння зазначеної проблеми є ті джерела, які сконцентровані в Державному архіві Чернігівської області. Це переважно фонд Р-608, де зберігаються звіти, протоколи засідань, нормативні документи, що віддзеркалюють громадську діяльність студентів Чернігівського Інституту народної освіти (далі – ЧІНО). У фонді П-10 можна оглянути документи, які висвітлюють діяльність відділу по роботі серед жінок (далі – жінвідділу) Чернігівського окружного виконавчого комітету КП(б)У. У фонді Р-6121 Відділу забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області (м. Ніжин) знаходимо документальні відомості щодо громадської діяльності студентів Ніжинського Інституту народної освіти (далі – НІНО). Окремі групи джерел становлять збірники документів, присвячені культурному будівництву УРСР [19], та статті сучасників, що відтворюють діяльність жіночих організацій в м. Чернігові [19; 21; 24; 26].

Кількість громадських об'єднань, у складі яких перебував студент, та якість його діяльності мали безпосередній вплив на статус у стінах вишу та на можливість навчатися взагалі. За недостатню активність у роботі суспільно-корисних організацій правління мало право зняти студента зі стипендії або виключити з вишу. Наприклад, на засіданні правління ЧІНО від 14 квітня 1925 р. обговорювалося питання про студентів, що не беруть участі в громадській роботі студколективу або ставляться без достатньої поваги до своїх громадських обов'язків. На цьому ж засіданні чотирьом з них оголосили попередження, що буде піднято питання про їхнє виключення з інституту, якщо вони «протягом весіннього триместру не покриють свої прогалини в громадській роботі». Окрему увагу на засіданні було приділено студентам З курсу Федору Киселю та Марії Лесенко, яких попередили, у разі, якщо вони більш відповідально не поставляться до своїх громадських обов'язків, їх знімуть зі стипендії. Останньою постановою, затвердженою на цьому засіданні, була пропозиція профкомом скласти доповідні відомості щодо стипендіатів, які протягом академічного року «не виявили себе належним чином в громадській роботі» [7, арк. 6].

Активна громадська позиція була невід'ємною складовою нового радянського студента, якого залучали до роботи в гуртках та організаціях, утворених у виші та поза ним. Така діяльність спрямовувалася на залучення студентів до політичного життя та піднесення суспільно-політичного, культурного рівня населення, розповсюдження ідей комунізму та втягнення громадськості до роботи [20, с. 74]. Проте слід зазначити, що наприкінці 1920-х рр. відбуваються зміни стосовно переважання академічної роботи над громадською. Так, у плані громадської комісії при НІНО зазначено, що при академічній відсталості студента його слід розвантажити від громадської роботи та виявити причини відсталості [6, арк.123].

Значна роль у виконанні політико-освітніх завдань відводилась профспілкам та студентським організаціям. На початку 1920-х рр. були утворені загальностудентські організації, що взяли за зразок форми студентських утворень дорадянського періоду. Такі формування активно займалися питаннями організації навчального процесу, ліквідації академічної заборгованості, підвищення навчальної дисципліни, виховної роботи, матеріального забезпечення, організації побуту та відпочинку студентів тощо. Студкоми, факкоми, курскоми, старостати та інші підпорядковані їм формування до певного часу відчували у ставленні до себе лояльність з боку радянської влади [18, с. 32]. Проте восени 1922 р. Наркомос за підтримки ЦК КП(б)У вдався до переформування складу керівництва організацій загальностудентського представництва, в них були делеговані члени КП(б)У й ЛКСМУ. На практиці це означало встановлення політичного контролю зсередини в студкомах, факкомах і курскомах. Однак упродовж 1924 р. їхню діяльність було припинено, а повноваження поступово перебрали на себе студентські профспілки. Дослідниця Кравчук причинами ліквідації організацій загальностудентського представництва вважає намагання радянської влади відмежуватися від традицій «старої» вищої школи і створити нові

революційні традиції й форми існування студентських колективів та їхніх організацій і намагання максимально наблизити освітні системи РСФРР і УСРР у межах союзної держави [19, с. 35].

У стінах ЧІНО та НІНО існували профспілкові організації. Студпрофкоми носили назву «Робос» та мали на меті поліпшення матеріального стану студентства, задоволення їх культурних та матеріальних потреб, участь у навчальній роботі [5, арк. 28]. Профкоми склалися з академічної, культурної та економічної комісії. Громадська робота в стінах інститутів знаходилась під наглядом культкомісії. Так, наприклад, студентська робота в ЧІНО у 1922–1923 н. р. організовувалась під керівництвом політкомісара Щербакова. В основу статутів студентських організацій було покладено «Положення про студентські організації», видане Укрглавпрофобром. На основі цього положення загальностудентський Комітет, курсові комітети у 1922 р. були замінені на Виконавче професійне бюро (реорганізоване в 1925 р. у профбюро) з професійними секціями, яким належало загальне керівництво культурно-просвітньою та політичною роботою серед студентства. Складалось це утворення з академічної та соціально-економічної комісії [25, с. 15]. Остання протягом 1922–1923 н. р. здійснювала таку роботу як поділ студентів по категоріях з метою стягнення плати за навчання та розподілу стипендії. Окрім того, було організовано 4 недільники для заготівлі дров для ЧІНО. Академічна комісія займалась організацією читальні та виданням студентської газети. Також протягом вище згаданого навчального року було влаштовано дві вистави на підтримку пролетарського студентства, проводились кампанії допомоги повітряному флоту. В інституті існували такі гуртки: драматичний, хорового співу, марксистський першого ступеня та два гуртки політграмоти. Також планувалось подальший розвиток згаданих студентських об'єднань та відкриття студентського клубу [10, арк. 99]. У 1925 р. під керівництвом профкому перебували такі організації, як товариство природничо-наукової пропаганди, антирелігійний семінар, гурток із вивчення сучасності, співочий гурток, музичний гурток, «Синьої Блузи», гурток профруху, дискусійний гурток. Питання шефства над селом та допомоги організаціям у місті перебувало на стадії розробки у 1925 р. [13, арк. 58]. Окрім того, в ЧІНО існували Міжнародна організація допомоги борцям революції (МОДР), Товариство сприяння обороні, авіаційному і хімічному будівництву (ТСО АВІОХЕМ), Добровільне товариство сприяння будівництву хімічної промисловості (Доброхім), «Геть неписьменість» та Ліги наукової організації праці (НОП). Такі ж саме гуртки були організовані і в НІНО, а також в цьому інституті функціонували військовий, науковий, хоровий гуртки [4, арк. 20], була розгорнута діяльність шефкомісії та робота, яка охоплювала с. Кінашівку і проводилась у напрямку кооперації, КНС, сільради, ЛКСМ, Лікнепу, культ-освіти та жіноцтва. Зокрема, для роботи серед жіноцтва було організовано актив, де зачитувались різні доповіді та велась організаційна робота [4, арк. 21].

У 1924 р. ВЦРПС та Народний комісаріат праці та освіти СРСР розробили спеціальну інструкцію щодо проходження практики студентів у період літніх канікул [16, с. 127]. Оскільки навчальний рік в ІНО складався з трьох триместрів, то вже останній – літній – включав і обов'язкове, планове громадське навантаження студента. Так, у 1924–1925 н. р. в ЧІНО останній триместр тривав із 1 квітня до 15 липня 1925 р. [14, арк. 9]. На цей період студентів другого курсу було розподілено на кілька груп. Першу склали ті студенти, які повернулися додому в села. Вони займалися культурно-освітньою та сільськогосподарською роботою за особистим планом, складеним учбовою частиною та профкомом ІНО. Ті ж із них, які вирішили залишитися в місті, працювали в господарстві ІНО. Другу групу склали студенти, які постійно проживали в Чернігові. Їх розподілили ще на дві групи, що мінялись між собою через три тижні. Перша працювала у господарстві вишу, друга в ЛКСМівських організаціях. Якщо ж студентів було достатньо, виділяли третю групу для проведення екскурсій. Працю на селі протягом 2 місяців, виконану ще до початку літнього триместру, зараховували як практику [14, арк. 9].

Окрему частину громадської діяльності становила робота поза ІНО. За

резольюціями ЦК ВКП(б) від 12 липня 1928 р. «Про громадсько-політичне виховання студентства» наголошувалося на залученні молоді до роботи поза вузами, бажано на споріднених за фахом підприємствах та установах, участі у виробничих процесах та нарадах, що не повинно було перешкоджати навчанню [19, с. 411]. Студентів активно залучали до діяльності різноманітних організацій, що функціонували поза стінами вишу. Наприклад, студентки ІНО брали активну участь і в роботі жінвідділів, що були створені при ЦК РКП (б) в 1919 рр. і були практичним втіленням ідеї рівної участі жінок в управлінській сфері у 1920-ті р. [1]. Спочатку вони діяли як комісії з агітації і пропаганди при партійних організаціях, а потім перетворилися на жінвідділи. До їхніх обов'язків входила агітація серед жінок-трудівниць з метою залучення їх до радянського і професійного будівництва, вивчення та спрямування діяльності парткомів у галузі роботи серед жінок, участь у розробці питань загальнопартійного будівництва, внесення пропозицій з питань, пов'язаних із «фактичним розкріпаченням» жінки. У січні 1920 р. жінвідділ був створений при ЦК КП(б)У, а згодом його відділи запрацювали при губкомах, повіткомах КП(б)У та при парторганізаціях на великих заводах і фабриках. Проіснували вони до 1930 р. Як правило, на чолі жінвідділу були членкині КП(б)У, але до їхнього складу входили і безпартійні жінки та дівчата. Всі члени жінвідділів працювали на добровільних засадах, їхня чисельність у кожній губернії становила по 10–13 тис. осіб, а загальна кількість жінок у цих організаціях наприкінці 1920-х рр. дорівнювала близько 100 тис. особам [27, с. 91]. Перші роки радянської влади характеризувалися появою книг, брошур, статей, написаних засновницями жіночого руху в радянській державі [23]. Займалися вони культурно-освітньою роботою серед трудових колективів та міського населення. За їхньою участю організовувалися вечірні школи, курси лікнепу. Основною формою роботи жінвідділів були делегатські збори, які скликалися як у місті, так і в селі [26, с. 1]. Скликалися вони з представниць, обраних на підприємствах, у навчальних закладах, на зборах хатніх господарок, на загальних зборах селянок у селах. В їхньому складі обов'язково були представниці від вишів. Так, представницями від ЧІНО у 1924 р. були Ірина Білевич [12, арк. 7] та Євдокія Заболан [12, арк. 61], а від Глухівського інституту народної освіти Ольга Стегно [12, арк. 105].

На зборах лунали заклики долучатись до соціального будівництва, з наголосом на звільненні робітниці від традиційного патріархального суспільства [17, с. 2]. Зокрема, в Чернігівській губернії такі збори проводились у формі концертів-мітингів та мітингів для жінок [17;25]. Окрім того, в серпні 1920 р. було проведено безпартійну жіночу конференцію, в якій взяло участь 135 делегаток з Чернігівської губернії, серед них 55 селянок [21, с. 1]. Основною темою доповідей було місце жінки в соціальному будівництві, особливо наголошувалося на тому, що саме радянська влада «розкріпачила жінку», надавши їй право обирати та бути обраною до державних органів влади. Однак відомо, що ці права були проголошені ще Тимчасовим урядом у виборчому законодавстві, а їхнє втілення в життя на національному рівні було законодавчо закріплене УНР [15, с. 108].

Загалом збори, мітинги, наради, організовані жінвідділами, були формою агітації та пропаганди, а не політичної активності, як обіцялося.

Після реорганізації партапарату в січні 1930 р. жінвідділи були ліквідовані, а їхні функції перейшли до секторів по роботі серед жінок, що входили до складу відділів агітації та масових кампаній парткомів.

У середині 1920-х рр. більш актуальним стає питання участі жінки в громадській роботі, активна громадська позиція стає невід'ємною складовою образу радянської жінки. Так, на нараді жіночого селянського активу членів сільрад від 13 червня 1927 р. першим питанням на порядку денному була проблема ігнорування жінки в її суспільно-політичній діяльності. Наводився приклад, коли учасниця якоїсь громадської організації висловлює пропозиції щодо діяльності організації, їх або ігнорують, або відкидають, вказуючи на незнання жінки. Після обговорення під час наради була висловлена думка, що жінки самі бояться вступати в різноманітні організації, нарада постановила посилити участь жінки в суспільно-політичному

житті. Однак реальних шляхів вирішення проблеми диспропорції за статевою ознакою не розглядалося. Натомість наголошувалось, що не можна допустити створення особливого жіночого руху [9, арк. 45]. Тобто жінка урівнювалася в правах з чоловіком в усіх сферах життя, але під пильним контролем органів влади. Політика радянської влади в галузі гендеру, зокрема в становищі жінки, найбільше ілюструється співвідношенням обох статей в осередках ЛКСМУ та КП(б)У. Хоча протягом 1920-х рр. зростала кількість жінок членів КП(б)У, але їхній відсоток залишався досить незначним. Так, у 1925 р. загальна кількість жінок в КП(б)У по Чернігівському округу становила 7,8 %, в середньому по Україні – 9 %, хоча в 1924 р. по Чернігову ця цифра становила 7,1 %, а по Україні – 9,2 % [9, арк. 129].

У партосередку ІНО на 25 січня 1927 р. нараховувався 71 член, з них – 59 чоловіків та 12 жінок, тобто 83 % та 17 % відповідно. В організації ЛКСМУ при ЧІНО зі 138 членів – 113 чоловіків та 30 жінок, що становило 82 % та 18 % відповідно [6, арк. 81]. Така ситуація була досить характерною для усієї УСРР та зазвичай пояснювалась радянською владою як недостатня активність жінок у громадсько-політичній діяльності. Насправді, радянській гендерній моделі була притаманна гендерна конвергенція, тобто маскулінізація жінки. Отже, «нова радянська жінка» була заручницею завеликого навантаження – роботи, побутових та громадсько-політичних обов'язків. Найчастіше вона повинна була обирати лише одну сферу, в якій проявляла найбільшу активність.

Для контролю за роботою поза ІНО були створені громадські комісії. У 1925 – 1926 н. р. така була створена в ІНО. Основною її метою було охоплення культурно-освітньої роботи в місті силами студентів за потреби певних установ, таких як культурна секція міської ради, військові установи та інші. Комісія складалась із 15 осіб, серед яких були представники від профкому, від загальних студентських зборів та від осередку ЛКСМУ. Робота комісії проводилась у різноманітних формах, таких як організація гуртків, лекцій, доповідей, бібліотечної роботи, лікнепу. Також під час своєї діяльності комісія активно використовувала доповідачів на антирелігійні теми, які були членами відповідного семінару. До обов'язків комісії також входило стежити за недопущенням перевантаження студентів, для яких нормою суспільно-корисної діяльності було 6 годин на тиждень. За період від жовтня до грудня 1926 р. на громадську роботу було призначено 40 студентів, тобто 18 % від загального складу. У січні 1928 р. їхня кількість була збільшена до 70 %, також зазначалось, що за час роботи комісії перевантаження студентів та жодних непорозумінь майже не виникало [6, арк. 2].

Уся громадська діяльність підлягала обліку, яким у стінах ІНО займалися гуртки Ліги НОП. У вересні 1923 р. при ІНО було створено гурток під назвою «Ліга часу». Основною задачею була «боротьба за правильне використання та економію часу в усіх проявах громадського й особистого життя». Основними методами роботи організації на початкових етапах була агітація на мітингах, у друкованих виданнях та особистий приклад членів організації. Головним обов'язком членів Ліги було ведення обліку свого і чужого часу та пунктуальність в усіх справах [2, арк. 4]. На час відкриття серед її членів нараховувалось 54 особи, в основному студенти [2, арк. 2.]. Голови гуртків доповідали на засіданнях правління вишів кожен триместр. Під час такої доповіді на засіданні правління ЧІНО від 19 січня 1926 р. голова НОП комісії В. М. Руткевич зазначив, що в середньому обсяг академічної роботи, виконаної студентом за триместр, становить 5,28 год., а громадської – 2,02 год.

Але виміри часу є недостатньо точними, тому було вирішено здійснювати підрахунки використаного часу за лабораторними картками та журналами відвідування. З цього моменту для обліку діяльності студента була введена трудова книжка, в якій відмічали всю виконану роботу як академічну, так і громадську [14, арк. 56]. За даними картками можемо прослідкувати, наприклад, що студентка другого курсу ЧІНО Н. Промислова [11, арк. 232] протягом листопада 1924 р. в середньому займалась 2,22 год. на день протягом 9 днів громадською роботою, а академічною – 4,85 год. протягом 20 днів. Натомість її однокурсниця Сідляр [11, арк. 250] 3,9 год. на

день протягом 17 днів займалась громадською та 5.52 год. на день протягом 25 днів академічною роботою. Кількість годин, витрачених на громадську роботу, неоднаково розподілялася упродовж року. Слід зазначити, що картки обліку часу піддавались перевірці, оскільки в деяких із них є помітки про неправильно вказану кількість часу, витраченого на ту чи іншу роботу. Подібну анкету заповнювали і студенти НІНО. Наприклад, у 1924–1925 н. р. студентам було запропоновано заповнити анкети «по навантаженню комсомольців», в яких вони вказували кількість часу на навчання, партійну роботу, самоосвіту, їжу, сон і навіть на пересування протягом дня [3, арк. 14]. На основі заповненої анкети потрібно було побудувати графіки використаного часу упродовж року. Так, наприклад, студент Болотін за 1924–1925 н. р. витратив на академічну роботу 820 год., на громадську – 517 год., особистого часу витратив 1326 год. [3, арк. 15]. Як бачимо, навчальна робота була більшою за громадську роботу лише на 303 год., що свідчить про величезний обсяг останньої, яка покладалася на студента-комсомольця протягом року.

Таким чином, можна зробити висновок, що від участі студентів у роботі громадських організацій безпосередньо залежало їхнє навчання в стінах вишів, адже за неактивну громадську діяльність могли виключити. Громадська активність була обов'язковим атрибутом «нового» радянського студента, проявом відданості ідеям компартії. Адже саме під час залучення до громадської діяльності відбувався процес формування нового радянського студента, який повинен бути не лише спостерігачем формування нової держави, а й активним учасником цього процесу. Значна роль у виконанні політико-освітніх завдань відводилася профспілкам та студентським організаціям, які до середини 1920-х рр. замінили організації загальностудентського представництва та знаходились під політичним контролем КП(б)У. Громадська робота розподілялась на роботу у виші та поза ним. До першої відносилась гурткова діяльність, робота в господарствах вишів; до другої – шефство та робота в різноманітних організаціях, культ-просвітня робота. Громадська діяльність студентства піддавалась обліку, який покладался на Лігу НОП. Більшу частину нового студентства педагогічних вишів складали жінки. Хоча більшість гуртків та організацій не виділяли своїх членів за статевою ознакою, це все ж передбачалося у діяльності партійних органів. Незважаючи на правове зрівняння жінок та чоловіків у правах, відсоток жіночого представництва в партійних органах влади залишався незначним, це стосувалося й осередків у вишах. Пояснювалось це явище недостатньою активністю та освіченістю жінки. Проте культурно-освітня робота серед жіночого населення велась. Основну роль в цьому відігравали жінвідділи, які мали в своєму складі представниць студколективів та шефські комісії при ІНО, які займались роботою серед жіноцтва.

1. Васеха М.В. Вовлечение женщин в процесс строительства советского общества в 1920-е годы (По материалам юга Западной Сибири). Известия Алтайского государственного университета. 2013. № 4-2 (80). URL: <http://izvestia.asu.ru/media/files/issue/3/articles/ru/43-46.pdf>. (дата звернення: 15.11.2016).

2. Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині (далі – ВДАЧОН), ф. Р–6121, оп. 1, спр. 43, 10 арк.

3. ВДАЧОН, ф. Р–6121, оп. 1, спр. 52, 81 арк.

4. ВДАЧОН, ф. Р–6121, оп. 1, спр. 91, 123 арк.

5. ВДАЧОН, ф. Р–6121, оп. 1, спр. 96, 73 арк.

6. ВДАЧОН, ф. Р–6121, оп. 1, спр. 123, 128 арк.

7. Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО), ф. Р–608, оп. 1, спр. 243, 92 арк.

8. ДАЧО, ф. П–10, оп. 1, спр. 120, 47 арк.

9. ДАЧО, ф. П–10, оп. 1, спр. 242, 242 арк.

10. ДАЧО, ф. Р–608, оп. 1, спр. 125, 168 арк.

11. ДАЧО, ф. Р–608, оп. 1, спр. 213, 32 арк.

12. ДАЧО, ф. Р-608, оп. 1, спр. 215, 185 арк.
13. ДАЧО, ф. Р-608, оп. 1, спр. 235, 198 арк.
14. ДАЧО, ф. Р-608, оп. 1, спр. 245, 22 арк.
15. Кись О. Українські жінки у горнилі модернізації. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2017. 304 с.
16. Коляда І.А. Студентські будівельні загони в УРСР: до історії молодіжного руху (1920–1980 рр.). Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. 2012. Вип. 58 (3). С. 166–174. URL:<http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=75>. (дата звернення: 14.02.2017).
17. Концерт-митинг жінки-робітниця. Знамя Советов. 1920. 10 марта (№ 55). С. 2.
18. Кравчук Х. Організації загальностудентського представництва в УСРР у 1920-ті роки. Схід. 2009. № 8 (99). С. 31–35. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/21220> (дата звернення: 19.02. 2017).
19. Культурне будівництво в Українській РСР. Важливі рішення Комуністичної партії і Радянського уряду. 1917–1959 рр.: у 2-х т. К.: Держполітвидав УРСР. 1959. Т. 1: (1917-червень 1941 рр.). 883 с.
20. Лаврут О.О. Громадська діяльність студентства УСРР в 20-ті роки ХХ ст. Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. 2009. Вип. 26. С. 71-80. URL: <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=41> (дата звернення: 25.01.2017).
21. Лурье. Итоги и впечатления беспартийной конференции. Страницка работницы. 1920. № 2. С. 1.
22. Марценюк Т. Гендер для всіх виклики стереотипам. К.: Основи, 2017. 256 с.
23. Мирошниченко М.И. Содержание первой советской гендерной модели в 1920-е гг. Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия «Социально-гуманитарные науки», 2015. № 1. URL: <http://vestnik.susu.ru/humanities/article/view/3113/2906>. (дата звернення: 15.11.2016).
24. На боротьбу. Страницка работницы. 1920. № 3. С. 1.
25. Півстоліття невтомної праці: Нарис історії Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка. К.:Рад.шк., 1966. 100 с.
26. Робота по уездам. Страницка работницы. 1920. № 3. С. 1.
27. Розовик О. Жінки в громадсько-політичному та соціально-культурному житті УРСР (1920-ті роки). Вінниця: НІЛАН-ЛТД, 2014. 454 с.
28. Ряппо Я.П. Советская профессиональная школа: ее место и значение в системе просвещения и в нем народному хозяйству. Харьков: Госиздат Украины, 1926. 52 с.

В статті аналізується специфіка публічної навантаженості студентів в радянській Україні в 1920-х рр. в контексті гендерної моделі, введеної в суспільство того часу.

Ключевые слова: «нове» радянське студентство, публічна робота, гендер.

The article focuses on the peculiarities of the public load of students in Soviet Ukraine in the 1920's in the context of a gender model introduced in that time society.

Keywords: «new» Soviet students, public work, gender.

